

Nguva ya Khisimusi yi fikile

Xitsonga

Pitsi Ragoasha

Nguva ya Khisimusi yi fikile

Yi tsariwile hi Pitsi Ragoasha
Swifaniso swi dirowile hi Siyasanga Madyibi

Xi hundzuluxeriwile hi Cohen Shipalana

Nkowankowa Taxi Rank

Ku na moya wa nyanyuko na ku pembela hinkwako tanihi ntolovelo hi nkarhi lowu wa nguva.

Nkiyasi na vana vakwe va layinile erhenkeni ya mathekisi kun'we na vanhu van'wana lava rindzeleke ku ya edorobeni.

Nkiyasi na vana vakwe va ya ku ya xava mpahla na swakudya swa Khisimusi.

A va nga langutelangi ku kuma vanhu vo tala erhenkeni ya mathekisi.

Va ta gandliwa ethekisini hikuva va lava ku hatlisa va fika edorobeni.

Vachayeri va mathekisi a va na mhaka na ku manyana ka vakhandziyi hikuva xa vona ntsena i ku hlengeleta mali kusuka eka vona ntsena.

Ku na mitshungu leyikulu ya vaxavi va swa Khisimusi lava va makanyekaka edorobeni namuntlha.

Endzeni ka switolo ku na mikhaviso ya mihlovohlovo leyi devulaka emirhini ya Khisimusi.

Vapfuni van'wana eswitolo va bombile hi tihovhorolo ta mihlovo yo tshwuka no basa, kun'we na swidloko leswi nga na malebvu lamakulu yo basa.

Vana va Nkiyasi va nyanyukile ku vona "Tatana Khisimusi", kambe van'wana va n'wi chava.

Nkiyasi na yena u tsakile ku vona vana vakwe va ri karhi va tlanga na "Tatana Khisimusi" kambe nkarhi wa vona i wutsongo.

Ku na swo tala leswi va faneleke ku swi endla edorobeni ku nga se fika nkarhi wa ku pfala.

Vapfuni eswitolo va le ka moya wa nyanyuko swinene no tlanga swichayachayana swo hambanahambana na ku ringeta maqhingha hinkwawo ku koka rinoko ra vaxavi. Van'wana va le ku huweleleni va ku: "Nghenani, ku na mitsengo ya kahle, xava swimbirhi kutani u kuma xin'we mahala!"

Tatana Khisimusi u vukarha vana no va ngengemisela exitolo ku ya va nyika tinyiko na swiwitsi, Nkiyasi u ringeta ku tirhisa nkarhi lowutsongo wa ku va vana vakwe va kumeka va ri na "Tatana Khisimusi" kambe va kumeka va damarherile eka yena.

Va tsakela ku tlanga na "Tatana Khisimusi" no vonaka va rivale makumu xivangelo xa ku va tile edorobeni.

Nkiyasi u tikumile a fanele ku kombela n'wini wa xitolo ku tumbeta "Tatana Khisimusi" hala ndzhaku ka xitolo leswaku vana vakwe va ta kota ku sukela xitolo.

Nkiyasi u se a swi lemukile leswaku hikwalaho ka yini vana va kumekile va ri lava hisekelaka ku ya na yena edorobeni.

Leswi swi vile tano hikuva vana va twile vana van'wana vava rungulela hi ta "Tatana Khisimusi".

Sweswi Nkiyasi u le hansi ka ntshikilelo hikuva wa ha ri na swo tala ku swi endla edorobeni.

Tlhandlakambirhi, a nga swi koti ku famba hi ku hatlisa hikwalaho ka ntlimbano wa vaxavi eswitarateni.

Sweswi vana va chayisana na vanhu van'wana no tlhela va salela endzhaku hikwalaho ko yiviwa rinoko hi swilo swin'wana leswi va tsakisaka.

Endzhaku ko suka exitolo xo sungula, Nkiyasi na vana vakwe va yile eka xitolo xa tintanghu.

Tanihileswi a va jahile swinene, u lavile no lahlekela hi n'wana loko va nga se fika eka xitolo lexi.

Loko va ri karhi va tlula tirhoboto na vana vakwe, n'wana un'we u vonile tirhoboto ti cincela eka muhlovo wo tshwuka, kutani u tsutsumela endzhaku.

Nkiyasi u swi lemukile eka tirhoboto ta vumbirhi leswaku Mangalani a nyamalarile.

Xipitikopo xi kumile n'wana loyi a lahlekeke, kutani hikwalaho ko dungeka miehleketo, xi tekile n'wana xi famba na yena ethendeni ra vona. Nkateko wa kona, va kumile tinomboro ta selulafoyini ya Nkiyasi exikhwameni xa n'wana kutani va n'wi foyinela.

Swilo swo hlamarisa no ka swi nga tshembisi swa humelela edorobeni hi nguva ya tiholideyi.

Tsakani na nuna na vona va tile edorobeni ku ta xava swa Khisimusi.

Loko va karhele ku rhendzeleka na vana, va tekile xiboho xa ku khiyelela vana emovheni kutani va va siya kona.

A ku hisa ngopfu siku leri, kutani ku hisa loku a ku ri kona endzeni ka movha swi vekile vutomi bya vana ekhombyeni.

Mbuyangwana, vana a va ri ku julukeni no sungula ku talelwa hikwalaho ka nkayivelo wa moya wo tenga tanihileswi a va gogeriwile emovheni.

Loko Nkiyasi a vona vanhu va rhendzerile movha va hlometerile hi mafisitere a nga tshembangile leswi a nga swi vona.

Nkiyasi a nga ha hetangi nkarhi kambe u lo namba xikan'wekan'we a foyinela maphorisa.

Maphorisa va tile hi ku copeta ka tihlo kutani va fika va faya mafisitere va humesa vana kusuka emovheni.

Nkiyasi a hlundzukile swinene onge a va ri vana vakwe.

U pfurile nandzu wa ku khoma vana hi ndlela ya tihanyi kutani a tlhela a pfumela ku va mbhoninkulu.

Loko vatswari va vana, Tsakani na nuna Magwaza va vuya emovheni, ntshungu lowu a wu rhendzerile movha wu va hlaserile.

Nkateko wa kona hileswi maphorisa a va ha ri kona kutani va kotile ku va ponisa kambe Tsakani na Magwaza va khomiwile hikwalaho ko siya vana va ri voxo endzeni ka movha.

Endzeni ka xitolo xa tintanghu lexi vuriwaka
Tekamahala a ku ri na vanhu vo tala lava a va
xava tintanghu.

Nkiyasi na vana na vona va manyukutile va
nghena exitolo lexi.

Ntsako na Ntsakiso a va tsakile swinene hikuva
va kumile tintanghu leti a va ti lava nkarhi
lowo leha.

Xivono na Mangalani a va tsanile hikuva
tintanghu leti a va ti lava a ti herile.

Nkiyasi u le hansi ka ntshikilelo hikuva a
ehleketa leswaku vana vakwe va ta kuma
titanghu ta vona exitolo lexi.

Sweswi Nkiyasi a nga ha tivi laha a faneleke
ku ya kona hikuva Xivono na Mangalani a va ti
kumangi titanghu leti a va ti lava exitolo lexi.

titanghu

Nkiyasi u le hansi ka ntshikilelo swinene Xivono na yena u hela mbilu hikuva a nga kumi sayizi ya yena ya tintanghu leti a ti tsakelaka.

Hi nkarhi lowu fanaka, mupfuni wa le xitolo u sindzisa leswaku Nkiyasi u fanele ku hlawulela vana vakwe titanghu tin'wana.

Loko tintanghu ti ri ta sayizi leyitsongo eka Xivono, mupfuni wa le xitolo u ri ti ta n'wi ringana loko a ri karhi a kula.

Loko tintanghu ti ri ta sayizi leyikulu u ri Nkiyasi a nga fanelangi ku vilela hikuva vana va kula hi xihatla.

Muxavisi u tsakile hikuva u ta kuma khomixini kusuka eka nxavo wa tintanghu, kambe a nga kali a vilela ku va tintanghu ti va ringana kumbe ti ta va leti ringaneleke Khisimusi kumbe ti ri leti nga ringanelangi.

Big Book

Exitolo xa tithoyi lexi vuriwaka Maphamapha na xona a xi tele swinene. Vapfuni va le xitolo va yimile eminyangweni va ri karhi va tlangisa switirhisiwa swo hambanahambana ku koka rinoko ra vaxavi, va ri karhi va va byela leswaku tithoyi ti le ka nxavo wa mbhukuto.

Tithoyi to tala ti damarhetiwile mitsengo leyi kombaka ntshovo hi 50%.

Vanhu vo tala va tshemba leswaku hakunene tithoyi ti le ka mitsengo leyi chipisiweke, kambe Nkiyasi a swi n'wi tshembisi.

U lemukile leswaku nxavo wa kona wa ha ri lowu a nga wu vona loko a tile eku sunguleni ka lembe hi nkarhi lowu a endzeleke xitolo lexi.

Vana a va kali va vilela hi mitsengo ya tithoyi, kambe lexi vona va xi endlaka i ku teka tithoyi leti va ti tsakelaka va hoxa ethirolini hambiloko mitsengo yi nyamisa vatswari.

Dyambu

VHENGELE

Today's
Spa Club

U AMUKELEKILE

Exitolo lexi vuriwaka N'wayexe a ku ri
hansahansa ntsena.

Vapfuni va le xitolo va byeriwile leswaku va
nga pfumeleli vana lava nga ehansi ka 10 wa
malembe hi ku velekiwa va nghena endzeni
ka xitolo.

Leswi swi hlamarisile Nkiyasi no tlhela swi n'wi
hlundzukisa.

Vapfuni va le xitolo va ringetile ku n'wi nyika
swivangelo swa xiboho xexo.

Kambe u kongomanile na n'winyi wa xitolo
kutani a n'wi vutisa laha a kumeke kona nawu
wa muxaka lowu.

N'wini wa xitolo u karile a pfumelela Nkiyasi na
vana vakwe ku nghena exitolo lexi.

vanhu lavan'wana na vona va tekile nkateko
walowo kutani va nghena na vana va
vona exitolo.

Ndhawu ya ndhuma swinene eka vanhu vo tala hi nguva ya tiholideyi i tiphaka ta le dorobeni.

Vanhu vo tala va endzela tindhawu leti ku ya wisa kona loko va karhele ku jikajika edorobeni.

Hi nguva ya tiholodeyi tiphaka ti tshama ti tele hi vanhu lava taka ku ta vundza no titlonya kona.

Va vundza eritlangini ra rihlaza emindzhutini ya mirhi leyi khavisiweke hi mihlovohlovo ya Khisimusi.

Hi le tlhelo ka phaka ku na mirhi yo leha leyi devulaka etiphulwini ta mati.

Nkiyasi na vana vakwe na vona va yile ephakini ya le dorobeni ku ya hungasa no titlonya kona.

Un'wana na un'wana a tilondlile no tiphina hi burayi, va ri karhi va dya no nwa va titsakerile kahle.

Vana a va ri karhi va tsutsumatsutsuma kwala phakeni no tiphina hi mijombe, no tluteriwa ehenhla hi mijombe ya swipiringi.

Hi xihatla, vana va Nkiyasi va nghenerile switlangwana swa vana va ri karhi va nghena laha va huma kusuka eka muchini wun'we kuya eka wun'wana kwala phakeni.

Vana van'wana a va ri kahle hi ku cina loko lavan'wana va ri karhi va tlulatlula hi ndlela leyi nga fambelaniki na vunanga.

Heyi, nguva ya Khisimusi naswona ku chaya tinghoma to duma swinene to tanihi "Haka matorokisi, haka!" ri ri karhi ri chayiwa hi ku ri vuyelerisa swi nga heli.

Varindzi va le phakini va tshama va tlhomile mahlo ku tiyisisa leswaku vadyi va Khisimusi va hlayisekile.

Va tshama va hanyanyile ku tiyisisa vuhlayiseki bya vana na ku veka tihlo eka makhamba no tirhisa xihoko hi ndlela yo hamboloka.

Nkiyasi na yena a khumbekile hi vuhlayiseki bya vana lava a va tlanga hi nyanyuko kusuhi na tiphulu to hlambela.

Loko a vona leswi vana vo tala a va swi endla swa ku tlangela kusuhi na tiphulu to hlambela leto enta swinene, u sungurile ku va na nkelukelu.

Ekue heteleleni u hlengeletile vatswari va vana ku va lemukisa hi ta khombo ra ku va vana va tlangela kusuhi swinene na tiphulu.

U va tsundzuxile leswaku vana vo tala va lahlekeriwile hi vutomi bya vona hi tinguva ta Khisimusi loko va sungula ku nyanyuka.

NDIWA NDIWA
TAXI RANK

VA NA
NARIENDZO
LERI
HLAYISEKEKE

Dyambu ri lava ku pela kutani mabazi na mathekisi swi sungula ku tleketla vanhu swi va tlherisela emakaya.

Nkiyasi na vana vakwe na vona va rhwalerile mirhwalo ya vona ya le xitolo va famba na swona erhenkeni ya mathekisi.

Vana va tiphinile swinene lero va navela leswaku va ngo tshama edorobeni nkarhi hinkwawo.

Namuntlha a va nga etleli kahle hikuva va ta va va langutiserile siku ra Khisimusi mundzuku hi ndlela leyi va helaka mbilu.

Nkiyasi u lava ku fika ekaya hi xihatla leswaku a ta kota ku sungula ku basisa no sweka tanihiloko va langutiserile vayeni mundzuku.

Tlhandlakambirhi, hikuva madyambu ya namuntlha u tlhela a langutiseriwa ku ya ekerekeni na vana vakwe ku ya tlangela ku velekiwa ka Krete.

SWIKHENSO

Yi tsariwile hi

Pitsi Ragoasha

Swifaniso swi dirowile hi

Siyasanga Madyibi

Muhleri 1

Pandelani Claudine Rambau

Muhleri 2

Isabel Seakamela

Muhleri 3

Irene Masemola

Mutumbuluxi

PixelPing Design

Mhundzuluxeri

Cohen Shipalana

Muhlerinkulu

Mafemani Baloyi

ISBN 978-0-638-00744-2

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

